

8. *Lyfert U.M.* Prodovolstvennaia bezopasnost Rossyy vne opasnosti / Kruhlyi stol po voprosam prodovolstvennoi y ahrarnoi polytyky. — M.: Moskovskoe predstavitelstvo Sytezens-Netuork. — 1996. — № 1. — S. 15—21.

9. *Sanuto O.* Global Agflation, Energy Security and Bio-fuels // Latin America EconoMonitor. 2008. 23 February

10. *Babcock B.A.* Charting Growth in Food Demand // Iowa Ag Review. — 2008. — Vol. 14. — № 3.

11. Polozhenye del v oblasti prodovolstvyia y selskoho khaziaistva — Prodovolstvennaia y selskokhoziaistvennaia orhanyzatsyia ob'edynennykh natsyi — Rym, 2012 [Elektronnyi dokument] — Rezhym dostupa: <http://www.fao.org/catalog/inter-e.htm>

12. *Kirova L.* Orhanizatsiino-ekonomichni zasady rozvytku svitovoho silskohospodarskoho rynku v suchasnykh svito hospodarskykh umovakh / L. L. Kirova [Elektronnyi dokument] — Rezhym dostupu: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/3_6.pdf

УДК 336.7

Співак І.В.,

к.е.н., заступник начальника
управління — начальник відділу
макроекономічного аналізу
та короткострокового прогнозування,
Національний банк України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ВАЛЮТНОГО МЕХАНІЗМУ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Spivak Inna,

Ph.D., Deputy Head of Division — Head
of Section of Macroeconomic Analysis
and Short-term forecasting,
National Bank of Ukraine

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF DEFINING THE ESSENCE OF THE MONETARY MECHANISM IN THE GLOBAL ECONOMY

АНОТАЦІЯ. Дедалі більше зростання ролі і значення валютних відно-
син, яке зумовлене поглибленням інтернаціоналізації виробництва,

капіталу та розвитку глобалізаційних процесів, призводить до пошуку нових механізмів відстоювання національних економічних інтересів. Валютний механізм при цьому є одним із найефективніших і найдієвіших, що дозволяє використовувати його інструменти часто та оперативно. Однак структурні елементи валютного механізму у глобальній економіці та на національному рівні є відносно різними, що потребує додаткового їх вивчення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: валютний механізм, глобальна економіка, генеза валютного механізму, валютні стратегії, інструменти валютного механізму.

ANNOTATION. Increasingly, the growing role and importance of exchange relations, which is caused by the deepening internationalization of production, capital and the development of globalization, leading to the search for new mechanisms to defend national interests. The exchange mechanism with one of the most effective and efficient, which makes it suitable tools often and quickly. However, the structural elements of the exchange rate mechanism in the global economy and national level are relatively different, requiring additional study them.

KEYWORDS: monetary mechanism, global economy, genesis of the monetary mechanism, currency strategies, instruments of monetary mechanism.

Постановка проблеми. Дедалі більше зростання ролі і значення валютних відносин, яке зумовлене поглибленням процесів інтернаціоналізації та транснаціоналізації виробництва і капіталу в усіх сферах господарського життя; глобалізацією економічного розвитку сучасного суспільства, необхідністю спільного розв'язання усіма учасниками світового співтовариства гострих економічних, соціальних та екологічних проблем; формуванням нової системи міжнародного поділу праці; домінуванням у системі світового господарства ринкових структур, інституцій та інструментів, призвело до збільшення впливу валютного механізму, що виступає одним із найголовніших чинників трансформаційних перетворень як у країнах, так і в світі загалом. Добре розроблена стратегія використання валютного механізму у поєднанні з макроекономічною політикою забезпечує фундамент для подальшого економічного розвитку та інтеграції у глобальну економіку.

Постановка завдання. Дещо перефразувавши слова Дж. Сороса, можна сказати, що саме валютний механізм створює одну з проблем функціонування світової фінансової системи, яка є органічною єдністю світових валютних, фондових, кредитних і страхових ринків. Разом з тим, вивчення і теоретичне осмислення валютного механізму дозволяє визначати його як рушійну силу, що використовується для забезпечення національних інтересів у геоекономічному просторі.

Основна частина. Власне термін «механізм» найкомплексніше було подано ще в Енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза та І. Єфрона, в якому зазначається: «Механізм — сукупність тіл, що обмежують свободу руху один одного взаємним опором настільки, що всі точки такої системи здатні описувати тільки цілком певні криві (траєкторії). ...Механізм служить для передачі і перетворення руху» [7]. Ширше поняття механізму — це послідовність станів, процесів, які визначають собою будь-яку дію, явище. У свою чергу, у вітчизняній і світовій науці при аналізі здійснення заходів валютного регулювання, використання інструментів при проведенні валютної та загалом монетарної політики часто використовується поняття валютного механізму, однак бачення стосовно нього є різноаспектним.

Як складова частина інституційної архітектури монетарної політики валютний механізм відіграє важливу роль у вирішенні проблеми комунікації центрального банку із суспільством, у формуванні стійких очікувань економічних агентів і підвищенні їх довіри до дій монетарної влади як необхідної умови ефективної реалізації валютної політики.

У дослідженнях валютного механізму все частіше використовується підхід теорії ігор [10], на підставі яких розроблено ряд принципів структурування і функціонування валютного механізму, врахування яких надає останньому єдність і цілісність, забезпечує комплексність його регулюючої дії і органічне включення в інституційну архітектуру монетарної політики. Це принципи відкритості та прозорості, визначеності, адекватності, принципи використання раціональних стимулів і стратегічної спряваності.

Валютний механізм виступає інструментом реалізації не лише валютної політики, а загалом монетарної і має бути, відповідно, підпорядкований загальним економічним закономірностям функціонування економічного механізму і включений у систему управління економікою та її зовнішніми зв'язками.

Зміст валютного механізму об'єктивно зумовлено суттю охоплених ним валютних і монетарних загалом відносин, закономірностями їх розвитку та роллю в процесі суспільного відтворення, що одночасно призводить до модифікації глобальної економіки у глобальну монетарну економіку; відмінними рисами економічного та інституційного устрою суспільства, що дозволяє використовувати його в процесі забезпечення національного економічного інтересу; відносинами між державними інституціями та економічними агентами в межах формування світової фінансової архітектури. Крім того, валютний механізм спрямований на реалізацію

лізацію політичних, соціальних та економічних орієнтирів, визначення цілей і способів їх досягнення (рис. 1).

Рис. 1. Валютний механізм

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Визначення валютного механізму вибудовується через фінансовий механізм, як системоутворюючий, у поєднанні із валютним регулюванням.

Валютному механізму властиві загальні риси економічного/фінансового механізму: системність, структурованість, узгодженість, стратегічна підпорядкованість структурних елементів, постійна взаємодія з економічним/фінансовим середовищем, відкритість потокам інформації, здатність до відновлення і розвитку. Крім того, валютний механізм має свою специфіку, однак він не виходить за рамки фінансового механізму.

І хоча єдине визначення фінансового механізму відсутнє — серед розмаїття визначень і підходів найбільшої уваги заслуговують два аспекти до розуміння суті «фінансового механізму». Перший полягає в тому, що під фінансовим механізмом розуміють функціонування безпосередньо фінансів, тобто організаційного відображення фінансових відносин (О. Ковалюк [5], Б. Райзберг, Л. Лозовський, Е. Стародубцева [9] та ін.). Другий

підхід розглядає фінансовий механізм як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан і розвиток суб'єкта господарювання (І. Бланк [3], М. Артус [1], І. Балабанов [2], А. Літовських та І. Шевченко [6] й ін.).

У структуру механізму входять п'ять взаємозалежних елементів: метод (спосіб дії фінансових відносин на господарський процес), важіль (прийом дії фінансового методу [6]), правове (законодавчі акти, постанови, накази, циркулярні листи та інші правові документи органів управління), нормативне (інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки та роз'яснення тощо) та інформаційне (різного роду та виду економічна, комерцій-на, фінансова та інша інформація) забезпечення.

Таким чином, систематизуючи запропоновані підходи можна виокремити складові, які притаманні валютному механізму: це інструменти (алгоритм, що використовується для впливу на об'єкт: його зміни або вимірювання з метою досягнення корисного ефекту [4]), інституції, інформаційне й нормативно-правове забезпечення.

Водночас глобальний рівень функціонування валютного механізму дещо відрізняється від внутрідержавного. Так, на глобальному рівні не можуть існувати інституції, які б чітко визначали, регламентували та контролювати дію валютного механізму, оскільки сама глобалізація вже розуміє під собою відсутність меж. Інструментами валютного механізму функціонування глобальної економіки виступають ті інструменти валютної та загалом монетарної політики загальнодержавного рівня, що мають суттєвий зовнішній вплив і можуть змінювати глобальну архітектуру, а саме: валютний курс, процентна ставка та норми валютного регулювання. Валютне регулювання в даному випадку розглядається саме як інструмент механізму, оскільки виступає сукупністю законодавчих норм і економічних заходів, що реалізуються державними органами з метою формування і вдосконалення національної валютної системи країни з урахуванням структури принципів світової валютної системи, забезпечення валютної стабільності і ефективного формування механізму валютно-фінансових взаємовідносин з іншими країнами [8].

Крім того, враховуючи, що валютний механізм, як уже зазначалося, виступає складовою частиною інституційної архітектури монетарної політики, йому притаманні й принципи монетарної політики — це відкритість, прозорість, визначеність, адекватність, використання раціональних стимулів, стратегічна спрямованість. У свою чергу, напрям і поставлені цілі використання

інструментів валютного механізму визначають валютну стратегію поведінки держави у глобальній економіці — егоцентризму, різновекторності, атараксизму, раціоналізму, конструктивізму та девіантності.

Узагальнюючи підходи щодо виокремлення складових валютного механізму, а також визначення суті механізму як послідовності змінних станів, процесів, що визначають собою будь-яку дію, явище, дозволяють нам розглядати валютний механізм як послідовність дій із використанням інструментів монетарної трансмісії прямого та непрямого впливу (зокрема, валютного курсу та процентної ставки) і норм валютного регулювання, які спрямовані на реалізацію політичних та економічних завдань через сформовану стратегію для досягнення поставлених цілей.

З іншого боку, варто усвідомлювати, що під впливом зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних факторів у глобальній економіці, а також при зміні напряму економічного інтересу держави на світовій арені, ті чи ті структурні елементи валютного механізму (інструменти, принципи, стратегії) можуть виступати домінуючими або ж навпаки — не функціонувати взагалі. Таку динаміку можна прослідкувати, поділивши її на одинадцять періодів, починаючи ще з часів Римської імперії, коли валюта почала відігравати роль не просто мірила вартості, а брати участь у міждержавних стосунках та обростати новими формами (табл. 1). Зокрема, перші монети існували ще в VI ст. до нашої ери в Анатолії в царстві Лідія. Близько 550 року до н.е. цар Крез викарбував металеві монети з електрума — природного сплаву золота і срібла, що містила 98 % золота [11]. Однак функціонування валютного механізму можна рахувати від часів Римської імперії з 310 року нашої ери, коли була введена нова золота монета — солідус, яка зберегла свою цінність недоторканою протягом семи століть і дозволила розвивати торгівлю відносини із висхідними містами Північної Італії, як Флоренція і Ломбардії, а з часом допомогла повернути комерцію і в епоху Відродження, що спричинило розширення на північ і захід у період зростання Англії, Голландії, Франції, Іспанії та Португалії, де починається історія сучасної валютної системи і банківської справи. Основним принципом функціонування тодішнього валютного механізму була стратегічна спрямованість, яка підкріплювалася стратегією егоцентризму, хоча яскраво виражений інструмент був відсутній.

Таблиця 1

ГЕНЕЗА ВАЛЮТНОГО МЕХАНІЗМУ

№	Період	Назва періоду	Інструменти			Принципи						Стратегії					
			валютний курс	процентна ставка	норми валютного регулювання	відкритість	прозорість	визначеність	адекватність	використання раціональних стимулів	стратегічна спрямованість	егоцентризм	різновекторність	атаксізм	раціоналізм	конструктивізм	девіантність
1	310 рік — VIII ст.	Римська імперія	—	—	—	—	—	—	—	—	+	+	—	—	—	—	—
2	1135 — 1670	Венеціанська ера	+	—	—	—	—	—	—	—	+	+	—	—	—	—	+
3	1674 — 1780	Створення центральних банків	+	—	—	—	—	+	—	+	+	+	+	—	—	—	+
4	1792 — 1816	Біметалевий стандарт	+	—	—	—	—	+	+	+	+	+	—	—	—	—	+
5	1816 — 1843	Розвиток світової торгівлі	+	—	—	—	—	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
6	1844 — 1870	Нова дисконтна політика	+	+	—	—	—	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
7	1870 — 1913	Золотий стандарт	+	+	—	—	—	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
8	1925 — 1939	Міжвоєнний період	+	+	—	—	—	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
9	1944 — 1972	Бреттон-Вудська система	+	+	+	+	—	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
10	1973 — 1989	Кінгстонська система	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	—	+	—	—	+
11	1990 — до тепер	Монетарна економіка	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

Наступний період можна рахувати із появою конкурентоспроможного портового міста Венеції, який поступово став визначним центром торгівлі, банківської справи і грошей на Заході. Перша державна установа, яка нагадує сучасний банк, з'явилася у Венеції в 1135 році. У 1284 році Венеція випустила свою першу золоту монету — дукат, який став еталоном європейської чеканки протягом наступних 500 років. У валютному механізмі з'являється перший інструмент — валютний курс, а стратегія егоцентризму вивела Венецію на новий щабель розвитку на фоні якого девіантна позиція Константинополя змусила його відійти на задній план.

У 1560 році в Англії Елізабет I перекарбовує свою валюту для того, щоб відновити репутацію англійської валюти після її значного падіння у попередні роки і тим самим зберігає її відносну стабільність ще на довгі роки [12].

Наступний період характеризується ускладненням роботи товарних і фінансових ринків і відповідно необхідності змін у монетарній політиці, результатом чого стало створення центральних банків, зокрема в 1674 році — Банк Швеції та в 1694 році — Банк Англії.

Після Столітньої війни Вестфальський мир (1648 року) встановив право кожного монарха здійснювати повну владу над своєю територією відстоювати так званий сьогодні принцип суверенітету. З XVI ст. Європа переживає підйом національної державності — формуються вже конкретні території зі своїми кордонами, які були захищені постійними арміями; проводяться зустрічі з питань закордонних справ, торгівлі та комерції один з одним. Метою державної політики став протекціонізм, який генерував притік злитків, заохочуючи вітчизняне виробництво і перешкоджаючи ввезення товарів за рахунок тарифів і митного контролю. У результаті валютний механізм на даному етапі отримав принцип визначеності та використання раціональних стимулів, а новою стратегією стала різновекторність.

У 1792 році після американської війни за незалежність США ввели біметалевий стандарт і продовжували використовувати цей режим до громадянської війни. При біметалевій системі необхідна достатня кількість золота і срібла для підтримки резервних паперових грошей, а також встановлення паритету між золотом і сріблом. У XVIII ст., наприклад, співвідношення було 1 унція золота до 15 унцій срібла [13]. Відповідно валютний механізм отримує новий принцип — адекватність.

Однак однією з проблем біметалевого стандарту стають значна кількість воєн, що не дозволяла країнам повноцінно використовувати усі позитивні сторони такого режиму, а оскільки була необхідність постійно додруковувати власну валюту для фінансування воєн, утримуючи при цьому жорсткою бюджетну дисципліну, що призвело до викривлення і використання змішаних режимів, в основі яких лежав валютний механізм, базований на стратегіях адекватності та егоцентризму.

З іншого боку, період 1816—1843 років характеризується домінуючою ідеологією меркантилізму, яку застосовували Англія та Франція. Уряд став брати активну участь в економіці з метою

збільшення експорту та обмеження імпорту: промисловість була організована в гільдії і монополії, виробництво і комерція стає усе більш регульованими, знижено внутрішні бар'єри у торгівлі, зменшено внутрішні тарифи. Франція стала виступати в якості основної континентальної держави, а Англія стала домінуючою морською і міжнародною торговою. Причому Англія почала вперше використовувати валютну стратегію раціоналізму, яка на фоні політичної стабільності в поєднанні з демократичними реформами та розвитком банківської справи призвели до того, що вона зуміла нав'язати свій порядок міжнародної валютної системи — золотий стандарт у 1844 році.

Новий період з 1844 по 1870 роки характеризується трьома особливостями: по-перше — міжнародна фінансова система залишалася незмінною, а лише в 1870 році були закладені основи майбутньої глобалізованої архітектури; по-друге — три фінансові кризи мали місце в ці роки (в 1847, 1857 і 1866 роках); по-третє — відбулося два потрясіння на ринку попиту банківських металів (відкриття золотих копалень у Каліфорнії та Австралії в кінці 1840-х років, і срібла — штат Невада наприкінці 1860-х років), що в результаті призвело до народження міжнародного золотого стандарту на початку 1870-х рр.. Крім того, збільшується роль процентної ставки, яка дозволяє визначати ступінь інтегрованості ринків, а також з'являється так звана тіньова процентна ставка, яка відображає реальний стан на ринку за відсутності прямого банківського регулювання. Таким чином, у даний період валютний механізм отримав новий інструмент — процентну ставку, яка була досить дієвою і відображала процеси, що відбувалися на ринку.

Після Англії та десятилітньої громадянської війни, яка призвела до зростання інфляції, у 1875 році США вводять золотий стандарт [12]. Світові дисбаланси могли формуватися лише за рахунок розривів у торговельних балансах, що призводило до перекосів всередині економік, зокрема стиснення економіки, дефляційних процесів і падіння заробітної плати. Єдиною формою регулювання виступали власне економічні заходи, що забезпечували високу стабільність і відновлювали економічне зростання. У свою чергу, ціна золота залишалася постійною протягом тривалого періоду, що також підкріплювало економічну стійкість і дозволяло утримувати ціни, а й відповідно, купівельну спроможність національної валюти.

Міжвоєнний період характеризувався економічною нестабільністю через такі причини:

— висока інфляція у воюючих країнах і від них залежних призвела до глобальної інфляції, яка штовхнула ціни на високі рівні;

— зміна політичної карти світу внаслідок зникнення Австро-Угорської імперії, Османської імперії, розпаду Російської імперії і перетворення її у першу комуністичну державу, поява Австрії, Угорщини, Чехословаччини, Югославії, Сирії, Лівану, Трансйорданії, Іраку, Ірану та Китаю. Однак необхідність формування нових урядів, конституції, казначейства, випуску грошей, накопичення запасів золота, встановлення податкової політики, зробило їх слабкими і вразливими;

— перетворення США на великого гео-економічного та політичного гравця;

— відмова від золотого стандарту та період конкурентних девальвацій з метою торгової політики за принципом «знищ сусіда» призвели до значного падіння світової торгівлі;

— велика депресія у 1930—1939 роках, що призвела до стрімкого падіння виробництва (падіння ВВП країн у середньому на 30 %), доходів, зайнятості (рівень безробіття перевищував 25 %) [11], банкрутств банків, відтоку депозитів із банківської системи, стрімкого зростання реальних процентних ставок;

— урядова політика у такий період була прямо протилежною, яка мала б бути, тобто: замість збалансування своїх бюджетів уряди повинні були більше витратити і зменшувати податки; замість стримування реальних процентних ставок необхідно було врятувати банки і розширювати грошову масу; замість підвищення тарифів і девальвації своїх валют потрібно утримувати фіксованими обмінні курси, що сприятиме збільшенню вільної торгівлі.

У таких умовах використання інструментів валютного механізму було досить обмеженим, що стримувало його подальший розвиток і вдосконалення.

Створення нової форми міжнародної валютної системи внаслідок Бреттон-Вудської конференції у липні 1944 року переформатувало і по-іншому стало сприймати інструменти валютного механізму, додавши принцип відкритості.

Враховуючи, що США були наддержавою у той період, долар США досяг унікального статусу міжнародного резервного активу, а країна отримала прибуток у формі сеньйоражу через значний світовий попит. Зі свого боку, необхідність втручання у роботу валютного ринку з метою накопичення міжнародних резервів призвело до активного використання країнами норм валютного регулювання.

Однак зловживання привілеєм майже неконтрольованої емісії долара США призвело до його девальвації та формування дефіциту платіжного балансу, що з часом і зламало саму систему.

У період з серпня 1971 року по липень 1973 світова економіка пережила значне потрясіння, а валюти Німеччини, Франції, Швейцарії, Великобританії і Японії були змушені ревальвувати більш ніж на 50 % [11]. Єдиним виходом з цієї ситуації став вільний ринок, тобто введення системи плаваючих валютних курсів за результатами Кінгстонської конференції, що ввело у валютний механізм принцип прозорості.

Однак підкріплений тиском фундаментальних факторів, зокрема поразки США у воєнних операціях, Сполучені Штати втратили контроль над світовою фінансовою системою, що призвело до зміни однополярного світу на багатополлярний. У таких умовах країни Великої п'ятірки у 1985 році скоординували плавання своїх обмінних курсів і визнали процентні ставки як основний інструмент монетарної політики. Таким чином, у глобальній економіці все більше проявляється валютний фактор, який стає не посередником, а вагомим гравцем у світогосподарських процесах.

Система, яка діє на сьогодні, характеризується як монетарна економіка, в якій: використовуються плаваючі валютні курси, хоча центральні банки час від часу втручаються у ринок з метою корекції рівня та швидкості коливань обмінного курсу; відбувається контроль/таргетування за цінами на чітко встановленому рівні; еволюціонували форвардні та ф'ючерсні ринки разом з ринками похідних фінансових інструментів, що створили середовище стримувань і противаг. Фінансова, зокрема, валютна, складова стала провідною у глобальній економіці, а будь-які зміни у використанні валютного механізму призводять до змін у макроекономічній ситуації. Відповідно країни намагаються зайняти своє місце у глобальній економіці за допомогою економічної та політичної могутності, вибудовуючи дії на валютних стратегіях, серед яких з'являється атараксизм і конструктивізм. Тобто система гнучких валютних курсів, вільніші потоки капіталу і практика незалежної монетарної політики у глобальній економіці провокують подальші зміни у валютному механізмі.

Висновок. Визначення сутності валютного механізму за допомогою історичного та логіко-діалектичного методів дозволили прослідкувати еволюцію структурних елементів валютного механізму, а також сформувати його складові на сучасному етапі розвитку глобальної економіки. Валютний механізм на глобальному рівні окреслюється: його інструментами, принципами та страте-

гіями, які мають чітко сформовані цілі; відсутністю єдиної глобальної інституції, а лише національного (центрального банку) та регіонального (такі як Європейський центральний банк, МВФ, Світовий банк) рівня; наявністю нормативно-правового поля в межах національних законодавств і міжнародних договорів, що входять до системи валютного регулювання і на глобальному рівні виступають у якості інструменту валютного механізму.

Література

1. *Артус М. М.* Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / Артус М. М. // Фінанси України. — 2005. — № 5 — С. 54–59.
2. *Балабанов И. Т.* Основы финансового менеджмента : учеб. пособие / И. Т. Балабанов. — М. : Финансы и статистика, 1998. — 477, [3] с.
3. *Бланк И. А.* Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. — изд. 2-е, перераб. и доп. — К. : Эльга, Ника-центр, 2006. — 653, [3] с.
4. Велика радянська енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bse.sci-lib.com/>
5. *Ковалюк О.М.* Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): Монографія / О.М. Ковалюк. — Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. — 396 с.
6. *Литовских А.* Финансы, денежное обращение и кредит. Учебное пособие / А. Литовских, И. Шевченко. — Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2003. — 135 с.
7. Механизм // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 томах (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890–1907. — Т. XIX. — С. 212–216.
8. *Опря А.* Фінансове право: Навчальний посібник / А.Т. Опря. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 248 с.
9. *Райзберг Б.* Современный экономический словарь / Б. Райзберг, Л. Лозовський, Е. Стародубцева. — М.: Инфра-М, 2007.
10. Forex [Electronic resource]. — Access mode: <http://forexaw.com/-TERMs/Money/Currencies/>
11. *Kenneth N. Matziorinis.* A Brief History of the International Monetary System. / Kenneth N. Matziorinis. — Economics Centre for Continuing Education McGill University. — Canada, Montreal, March 2006. — 27 p.
12. *Roy W. Jastram.* The Golden Constant: The English and American Experience 1560-2007. / Roy W. Jastram. — Edward Elgar Pub; No Edition Stated edition, June 2009. — 336 p.
13. *Ugolini Stefano.* The International Monetary System, 1844—1870: Arbitrage, Efficiency, Liquidity / Stefano Ugolini. — Graduate Institute of International and Development Studies. — Working papers from Norges Bank, 2010. — №23.

References

1. Artus M. M. (2005) Financial mechanism in a market economy, *Finansy Ukrainy*, no 5. — P. 54–59.
2. Balabanov I. T. (1998) *Osnovy finansovogo menedzhmenta : ucheb. posobie* [Fundamentals of Financial Management], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
3. Blank I. A. (2006) *Finansovyj menedzhment: : ucheb. Kurs* [Financial Management], 2nd ed, Jel'ga, Nika-centr, Kyiv, Ukraine.
4. *Velyka radians'ka entsyklopediia* [Online], available at: <http://bse.sci-lib.com/>
5. Kovaliuk O.M. (2002) *Finansovyj mekhanizm orhanizatsii ekonomiky Ukrainy (problemy teorii i praktyky). Monohrafiia.* [Financial mechanism of Economy of Ukraine (theory and practice)], Vydavnychyj tsentr L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka, Lviv, Ukraine.
6. Litovskih A., Shevchenko I. (2003) *Finansy, denezhnoe obrashhenie i kredit. Uchebnoe posobie.* [Finance, money circulation and credit], Izd-vo TRTU, Taganrog, Russia .
7. *Mehanizm / Jenciklopedicheskij slovar' Brokgauza i Efrona (1890–1907)* [Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary], vol. 86 (vol.82, 4 rd. ed), St. Petersburg, Russia
8. Opria A.T. (2004) *Finansove pravo: Navchal'nyj posibnyk* [Financial right], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.
9. Rajzberg B., Lozovs'kij L., Starodubceva E. (2007) *Sovremennyj jekonomicheskij slovar'* [Modern Dictionary of Economics], Infra-M, Moscow, Russia.
10. Forex [Online], available at: <http://forexaw.com/TERMs/Money/-Currencies/>
11. Kenneth N. Matziorinis (2006) A Brief History of the International Monetary System, Economics Centre for Continuing Education McGill University, Canada, Montreal
12. Roy W. Jastram. (June 2009). The Golden Constant: The English and American Experience 1560—2007, Edward Elgar Pub; No Edition Stated edition.
13. Ugolini Stefano (2010) «The International Monetary System, 1844—1870: Arbitrage, Efficiency, Liquidity», Working papers from Norges Bank, no23 Graduate Institute of International and Development Studies.